

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

ابوالقاسم حیدرآبادی^۱

امین رمضانپور^۲

سیده سمیه مجتبیوی^۳

مجید فیروزمند^۴

تاریخ وصول: 94/03/04

تاریخ پذیرش: 94/06/25

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل) است. روش تحقیق، پیمایشی و از نوع همبستگی بوده است و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه 300 نفر تعیین گردید. با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای و تصادفی سیستماتیک نمونه‌ها انتخاب و اطلاعات با تکنیک پرسشنامه جمع‌آوری گردید. با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن، آزمون آنالیز واریانس، همچنین رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر فرضیات آزمون شد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میزان شکاف نسلی در حد متوسط می‌باشد. با این وجود بین میزان اعتماد اجتماعی، ساختار خانواده، وسایل ارتباط جمعی و اوقات فراغت با میزان شکاف نسلی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد. بین پایگاه اقتصادی اجتماعی با شکاف نسلی تفاوت معناداری وجود دارد. همبستگی بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و شکاف نسلی منفی بوده بدین صورت که هر چه پایگاه اقتصادی اجتماعی بیشتر باشد، شکاف نسلی (در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) بین والدین و دانشجویان افزایش می‌یابد و برعکس. تحلیل رگرسیون نشانگر آن است که متغیرهای مستقل 29/3 درصد از تغییرات میزان شکاف نسلی را تبیین نموده و بیشترین تأثیر را به ترتیب میزان استفاده از وسایل

1- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، استادیار گروه جامعه‌شناسی، بابل، ایران. ashahin2000@yahoo.com

2- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل.

3- دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، گرایش مدیریت داخلی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل.

4- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل.

ارتباط جمعی، تغییر ساختار خانواده، میزان اعتماد اجتماعی، پایگاه اقتصادی اجتماعی و گروه مرجع دارند. میزان تأثیر مستقیم کل متغیرهای مستقل بر میزان شکاف نسلی برابر با 0/79، تأثیر غیرمستقیم برابر با 0/3 و مجموع تأثیرات مستقیم و تأثیر غیرمستقیم برابر با 1/09 می‌باشد.

واژگان کلیدی: شکاف نسلی، ساختار خانواده، پایگاه اجتماعی، اوقات فراغت، والدین و دانشجویان.

مقدمه و طرح مسأله

یکی از موضوعات مهم در حوزه جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی، بحث شکاف نسلی است که ممکن است در یک جامعه بین افراد در نسل‌های مختلف قابل مشاهده باشد. در دنیای جدید و مدرن و با حضور وسایل ارتباطی مختلف مانند رسانه‌ها، موبایل، اینترنت، ماهواره و غیره امکان تغییر در ارزش‌ها و نگرش‌های افراد جوان و والدین آنها وجود دارد. در نتیجه در این تحقیق میزان تفاوت بین ارزش‌های اجتماعی دانشجویان و والدین آنها پرداخته می‌شود. در سال‌های اخیر نهاد آموزش و پرورش، خانواده و پایگاه اجتماعی دچار تغییر شده است و فردگرایی به عنوان یک عامل مورد احترام در مقابل ارزش‌های سنتی قرار داده‌اند. بالا بودن شمار جمعیت جوان کشور و تأثیرپذیری از تحولات بین‌المللی به ویژه آنچه که بعد از انقلاب در عصر ارتباطات به وجود آمد و همچنین روند نوسازی روابط اجتماعی زمینه مساعدی برای رشد شکاف و فاصله نسلی را در خود دارد و ما ناگزیر هستیم که توجه بیشتری به این مسأله بنماییم.

تغییرات لازمه زندگی است و هر چیزی در حال تغییر و دگرگونی است. یکی از این تغییرات همه جانبه و کلان را می‌توان در عرصه ارزش‌های اجتماعی به ویژه در حوزه شکاف نسلی ملاحظه کرد. البته سطحی از تغییرات در جامعه همانند دنیای طبیعی قابل قبول است، اما اگر حجم و میزان این تغییرات کلان، همه‌جانبه، ناگهانی و نامتوازن باشد باعث آشفتنگی و از هم‌پاشیدگی جامعه خواهد شد (پهلوان، 1385: 5).

شکاف نسلی توسط جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان در دهه 1960 برای نخستین بار مورد استفاده قرار گرفت و به طور معمول بر ارزش‌های و باورهای مختلف و متفاوتی که میان والدین و فرزندان بروز می‌کند، دلالت دارد و در نتیجه بسیاری از والدین نگران هستند که مبادا تأثیر و نفوذشان در بچه‌های خود را از دست بدهند آن هم در شرایطی که نظرات گروه همسالان از ارزش مضاعفی برخوردار شده است (دانکن، 2005: 2). شکاف نسلی، دلالت بر وجود منافع و مطالبات و سوگیری‌های نامتجانس و

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

ناسازگار از میان نسل ها دارد. تفاوت در موقعیت‌ها مثل دانش، گرایش و رفتار معطوف به دو گروه سنی جوان و پیر منجر به شکاف نسلی می‌شود (آزادارمکی و دیگری: 1383: 17-18). دور شدن تدریجی دو یا سه نسل پیاپی را از یکدیگر از حیث جغرافیایی، عاطفی، فکری و ارزشی وضعیت جدیدی را ایجاد می‌کند که اصطلاحاً گسست نسل‌ها نامیده می‌شود. در این وضعیت غالب نوجوانان و جوانان می‌کوشند تا آخرین پیوندهای وابستگی خود را از والدین یا نسل بالغ بگسلند و اغلب در این راه با سرکشی و طغیان‌گری می‌پردازند (شرفی، 1382: 3).

شکاف نسلی زمانی شروع می‌شود که آهنگ تغییر جامعه شدت گیرد. البته این شتاب در ایران محصول سازوکاری درون‌زا نبوده، بلکه محصول برخورد نظام اجتماعی بومی با نظام اجتماعی، فرهنگی و عقلانیتی بود که از غرب آمده است (آقاجری، 1382: 155). به طوری که می‌توان شکاف‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و معرفتی و غیره جامعه را در قالب‌هایی چون شکاف میان سنت و مدرن، شکاف میان حاکمیت و مردم، شکاف میان فقیر و غنی، شکاف میان گفتمان مسلط و مقتضیات زمانه، شکاف میان تقاضای نسل جوان و نسل گذشته به تصویر کشید (تاجیک، 1381: 265).

در طول چند دهه اخیر، ما شاهد تحولات پرشتاب و پرسرعتی در کشور هستیم، پرداختن به مقوله تغییرات ارزشی، شناخت ما را از شکاف نسلی، به عنوان یک امر قابل پیش‌بینی، قابل انتظار و بر حسب شواهد و قرائن موجود، غیرقابل اغماض و چشم‌پوشی مطرح می‌سازد. مهمترین بعد چنین شکافی در فاصله ارزشی بین نسل‌های مختلف در جامعه متبلور می‌شود با توجه به نقش و جایگاه ارزش‌ها چه در سطح خرد، میانه و چه در سطح کلان، تعمق و تأمل جدی صاحبان اندیشه و خردمندان دلسوز جامعه را در این راستا می‌طلبد. این تفاوت ارزشی و شکاف نسلی را می‌توان به خوبی در بین فرزندان و والدین و از جمله دانشجویان در شهرستان بابل مشاهده نمود. تفاوت‌های ارزشی که در بعد فرهنگی، اجتماعی و حتی تفاوت‌های سیاسی غیرقابل انکار می‌باشند. ضرورت این پژوهش زمانی روشن می‌گردد که بدانیم قشر دانشجو به دلیل بالا رفتن سطح آگاهی‌ها و تغییر ارزش‌های سنتی کمتر دنباله‌رو ارزش‌های مورد قبول والدین هستند که این باعث به وجود آمدن مشکلاتی در سطح خانواده و اجتماع شده است.

در این مقاله به دنبال این هستیم که آیا بین روش‌های گذارن اوقات فراغت، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان اعتماد اجتماعی، وضعیت اقتصادی اجتماعی، گروه مرجع و نوع نگرش به ساختار خانواده بین دانشجویان با والدین خود تفاوت وجود دارد یا خیر؟ و هدف پاسخگویی به این مسأله است

که آیا شکاف نسلی بین دانشجویان با والدینشان وجود دارد یا خیر؟ و اگر وجود دارد ابعاد آن هست؟ و همچنین چه عوامل اجتماعی بر آن تأثیر می‌گذارند؟

مبانی نظری شکاف نسلی

تحقیقات مختلفی مانند اسدی و همکارانش (1353)، رازقی (1388)، عابدی (1385)، معیدفر (1383)، پهلوان (1386)، جانعلیزاده چوببستی و سلیمانی بشلی (1389)، شکر بیگی (1389)، حقیقتیان و غفاری (1388)، ساروخانی و صداقتی فرد (1388)، داریاپور (1386)، قاضی نژاد (1385)، عباسی شوازی و ترابی (1385)، عبدالهیان (1385)، ربانی و صفایی نژاد (1382)، اجتهاد نژاد کاشانی (1384)، حسن پور و ارجمند سیاهپوش (1392)، رفیع پور (1378)، دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد ملی (1379 و 1382) و آزاد ارمکی (1379)، یوت شونفلونگ (2001)، رست (2001)، لدر (2002)، روفمن (2004)، سان پارک (2006) و رنک و همکاران (2005)

در زمینه ی شکاف نسلی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. تغییرات اجتماعی ناشی از پدیده شهرنشینی، انقلاب‌های سیاسی و اجتماعی، رشد فزاینده ی فن آوری‌های ارتباطات و مبادلات فرهنگی و بالاخره جریان توسعه و نوسازی در کشورهای در حال توسعه، آثار و پیامدهای مختلف فرهنگی و اجتماعی را در بر داشته است. این تغییرات شامل تفاوت‌های هنجاری، ارزشی و رفتاری بین نسل جوان و نسل‌های قدیمی یا همان فاصله و شکاف نسلی می‌شود. در این تحقیقات به متغیرهای مختلفی اشاره شد که درصدد بررسی رابطه بین این متغیرها و شکاف نسلی بوده‌اند.

درباره وجود یا وجود نداشتن شکاف در ایران و عوامل موثر بر آن دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد:

دیدگاه اول: دیدگاه کسانی است که از وجود شکاف نسلی در ایران دفاع می‌کنند که خود به دو گروه خوش بینان و بدبینان تقسیم می‌شوند (آقاجری، 1382: 183 و سریع القلم، 1382: 169 و معیدفر، 1383: 63). دیدگاه دوم: غالباً مبتنی بر وجود تفاوت عادی میان نسل‌ها که بیشتر بر مبنای روان شناختی و زیست شناختی می‌باشد و به تفاوت نسلی اعتقاد دارند تا گسست و شکاف نسلی (توکلی، 1382: 276، غلامرضا کاشی، 1382: 116). دیدگاه سوم: اعتقاد دارند که شکاف نسلی بیش از هر عامل دیگری یک گسست فرهنگی تلقی می‌شود. در این دیدگاه صرفاً اختلاف عمودی میان نسلی مطرح نیست بلکه این مناسبات در سطح افقی بر اساس دو رویکرد سنتی و مدرن قابل رویت

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

است (مددپور، 1382: 22-23). دیدگاه چهارم: دیدگاه کسانی است که با بیم و امید به تحولات نسلی می‌نگرند (منصورنژاد، 1382: 211، جلالی، 1382: 94-95).

مختلفی که در کار خود تخصص دارند، می‌شود. در نتیجه جامعه به لحاظ ساختاری و کارکردی دستخوش دگرگونی و تفکیک می‌شود. افراد و نهادها بر اساس تمایزها و ناهمسانی مکمل که آنان را به شکلی متقابل به یکدیگر وابسته می‌کند، به یکدیگر مرتبط می‌شوند. وجدان جمعی ضعیف‌تر می‌شود و حالت انتزاعی‌تر پیدا می‌کند و امکان رشد فردیت و آزادی را فراهم می‌سازد (استونز، 1379: 79).

از منظر دورکیم، جامعه جدید وارد مرحله‌ای شده است که ارزش‌ها و تمایزات ارزشی در بین نسل‌ها تا حدی که باعث امحای جامعه نشود قابل قبول است. خصایص و ویژگی این نوع جوامع بسیار متنوع و متکثر است. مثلاً در جوامع مدرن افراد خود محورند^۱. به عبارت دیگر، خواست و نیازهای خود را بر دیگران ارجحیت می‌دهند. خودکشی به عنوان یک شاخص اجتماعی و کجرفتاری به عنوان یک پدیده اجتماعی از دیگر معضلات این نوع جوامع است. حتی معیارهای اخلاقی نیز در این جوامع کم‌رنگ می‌شود. از سوی دیگر، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک به قدر کافی از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار است و از این طریق اهداف و معنی زندگی افراد نیز تبیین و تأیید می‌شود. با وجود خطرهایی که پدیده انومی و روند فردی شدن^۲ در جامعه ایجاد کرده است اما خیلی‌ها نیز حریم شخصی^۳ و استقلال فردی را که پیامد جامعه نوین است، امر بسیار مطلوب می‌دانند (پهلوان، 1385: 75).

تالکوت پارسونز برای حفظ نظم اجتماعی اهمیت فوق‌العاده‌ای قائل بود. نظم اجتماعی از قاعده‌هایی است که بر سود شخصی نظارت دارد و از توسعه نظام‌های ارزشی مشترک شیوه‌های معناداری را در اختیار فرد قرار می‌دهد تا از میان مجموعه‌ای از کردارها، کردار مناسب را انتخاب کند (استونز، 1379: 154). وی تأکید خاصی بر درونی‌کردن هنجارها و ارزش‌هایی که از سوی جامعه تعیین می‌شود، دارد. در نظر او نظام اجتماعی به گونه‌ای عمل می‌کند که نیازهای کارکردی تأمین گردد و وحدت نظام اجتماعی حفظ شود. بنابراین در نظریات پارسونز دو نکته مشهود است: یکی نظام فرهنگی و تأثیر آن بر رفتار فرد و دوم نیازهای کارکردی در کل نظام اجتماعی (توسلی، 1369: 178). پارسونز پدیده شکاف

2- Egocentric
3- Individualization
4- Personal space

نسلی را در مجموعه نظریه کنشی خود به صورت غیرمستقیم بررسی کرده است. بر اساس نظریه وی در عملی که از فرد سرمی‌زند و او آن را کنش می‌نامد، سه عنصر شامل نظام فرهنگی، نظام رفتاری نظام شخصیتی وجود دارد. این سه نظام محیط‌های درون کنشی نظام اجتماعی هستند. خاصیت کنش، معنی‌دار و ارادی بودن آن است و دارای جنبه نظام‌مند نیست. این کنش دارای ابعاد انسانی و اجتماعی است. اولین مرجع کنش فرد، نظام رفتاری است که در واقع رابطه بین انسان و محیط است که از طریق حواس صورت می‌پذیرد. کارکرد این نظام، ایجاد وضعیتی مناسب برای انطباق با محیط است. این انطباق در حیوانات با تغییر ارگانیسمی همراه است، حال این که در انسان‌ها به یک روند اجتماعی تبدیل می‌شود و بعد فرهنگی می‌یابد و برتر از رفتار، تبدیل به کنشی معنی‌دار می‌گردد (ستار، 1388: 256).

جورج زیمل¹ (1858-1918) استدلال می‌کرد که انسان‌ها از دوران کودکی بسیاری از ارزش‌های اجتماعی را فرا می‌گیرند و آن‌ها را درونی می‌کنند ولی با تغییر و تحولات همه روزه و سرعت آن، در درونی‌کردن ارزش‌های اجتماعی، فرد را دچار مشکل می‌کنند. اجتماعی‌شدن فراگردی است که انسان‌ها ارزش‌ها، هنجارها و نگرش‌های خود را از طریق خانواده، مدرسه و رسانه‌ها، درونی می‌کنند. در جوامع سنتی پیشین انسان نوعاً در یک رشته محدودی از حلقه‌های اجتماعی به نسبت کوچک زندگی می‌کرد. چنین حلقه‌هایی از گروه‌های خویشاوندی، خانواده و اصناف گرفته تا شهر و دهکده‌ها به شدت رفتار و عملکرد فرد را در قبضه خودشان قرار دادند و تمامی شخصیت او را تحت تعقیب خودشان داشتند (کوزر، 1373: 263). در جوامع پیشین خانواده نقش آموزش را بر عهده داشت اما در جوامع امروزی به دلیل دگرگونی‌های اجتماعی، ارزش‌ها، هنجارها و انتقال آن‌ها از نسلی به نسل دیگر توسط نهاد آموزش و پرورش و رسانه‌های جمعی صورت می‌گیرد (یعقوبی، 1388: 182).

کارل مانهایم (1893-1947) که از وی به عنوان آغازگر مباحث نظری پیرامون نسل نام برده می‌شود، نسل را شامل افرادی می‌داند که موقعیت مشترکی در فراگرد تاریخی و اجتماعی دارند و آن‌ها را به یک شیوه تفکر و تجربه خاص و یک نوع کنش تاریخی ویژه این موقعیت متمایل می‌کند (کوزر، 1373: 569). مانهایم بیشتر به تجربه نسلی تکیه می‌کند و معتقد است که هر نسلی دارای تجربیات متفاوت از نسل قبل خود می‌باشد (مثل کسانی که در یک دوره جنگ می‌کنند) که هر چند در طبقات مختلف هستند و آگاهی‌های مختلفی دارند ولی رویکرد و موضع‌گیری مشترکی دارند که از تجربه مشترک آن نسل حاصل می‌شود. وی بین همزیست‌ها (آن‌هایی که در یک زمان زندگی می‌کنند) و

---

¹George Simmel

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

هم‌زمان‌ها (آن‌هایی که هم سن هستند) تمایز قائل می‌شود. هم‌زمان‌ها، چیزی که او از آن تحت عنوان واحد نسلی یاد می‌کند دارای ویژگی زیر هستند: 1- دارای محل مشترک در جریان اجتماعی و تاریخی هستند. این موقعیت تعیین‌کننده حوزه کسب تجربه ممکن با توجه به شرایط است، مثلاً یک گروه سنی از افراد که دوره یک جنگ را سپری می‌کنند. 2- سرنوشت و علاقه مشترک یا واحد بر اساس تجربه مشترک دارند. 3- دارای هویت واحد بر اساس تجربه مشترک هستند (مانه‌ایم، 1380: 79 و آزادارمکی و غفاری، 1383: 29-30).

رونالد اینگلهارت پدیده شکاف بین نسل‌ها را در ممالک پیشرفته غرب مورد بررسی تجربی قرار داد. از نظر وی نسل بزرگسال در برابر تغییرات بیشتر مقاومت می‌کند و تغییر در میان گروه‌های جوان‌تر با سهولت بیشتری صورت می‌گیرد. بنابراین با تغییر و تحولات اجتماعی تفاوت بین نسلی پدید می‌آید که از آن، به تعارض یا شکاف بین نسلی تعبیر می‌شود. اینگلهارت دو فرض محوری را مبنای کار خود قرار می‌دهد: 1- فرضیه کمیابی¹، ناظر بر این امر است که اولویت‌های فرد بازتاب محیط اجتماعی و اقتصادی‌اش است و شخص بیشترین ارزش‌ها را برای آن چیزهایی قائل می‌شود که عرضه آن‌ها نسبتاً کم است. 2- فرضیه اجتماعی‌شدن²، که اصل را بر این قرار می‌دهد که ارزش‌های اساسی فرد به شکل گسترده بازتاب شرایطی است که در طول سال‌های قبل از بلوغ وی وجود داشته است (اینگلهارت و آبرامسون، 1378: 62). فرضیه کمیابی دلالت بر این دارد که رونق و شکوفایی اقتصادی به گسترش ارزش‌های فرامادی‌گرایانه می‌انجامد، فرضیه اجتماعی‌شدن مبین این است که نه ارزش‌های فرد و نه ارزش‌های یک جامعه یک شبه تغییر نمی‌کند. برعکس، دگرگونی اساسی ارزش‌ها به تدریج و بیشتر به طرز نامرئی روی می‌دهد. این دگرگونی در مقیاسی وسیع زمانی پدید می‌آید که یک نسل جانشین نسلی مسن‌تر در جمعیت بزرگسال یک جامعه می‌شود (اینگلهارت، 1373: 76).

جامعه صنعتی، تأکید خاصی بر فناوری و جوانب فناورانه، تغییر اجتماعی در سازمان‌ها و اجتماع‌ها داشته است. موضوع مهم دیگر تسلط فرهنگی است که ارزش‌ها و هنجارها در نظام مبتنی بر شکل اجتماعی سرمایه‌داری، رشد یافته‌اند. بدین ترتیب حداکثری از اعتقادهای اقتصادی، محاسبه‌گری در سرمایه‌داری و به طور کلی روابط ابزاری که در جهت سودمندی است، توسعه یافته‌اند (یوسفی، 1383).

¹ Scarcity hypothesis

² Socialization hypothesis

44). ارزشهای موجود در جوامع صنعتی رفع نیازها بود اما هم اکنون با ثبات اقتصادی، گرایش به استانداردهای بالاتر زندگی به عنوان نیاز جدید مطرح می‌شود؛ در نتیجه باعث ارزش‌های پست مدرن، مثل علایق زیباشناختی و خردمندی در جوامع پیشرفته و صنعتی می‌شود(خالقی فر، 1381: 104 و 103).

به نظر گیدنز اختلاف بین نسل‌ها در واقع نوعی به حساب آوردن زمان در جامعه مدرن است. هر نسلی در واقع نوعی به حساب آوردن تیره‌ای از آدمیان است که زندگی فردی را در مقطعی از زندگی‌های گروهی جای می‌دهد. با این حال در عصر جدید، مفهوم نسل رفته رفته فقط در برابر پس‌زمینه‌ای از زمان استاندارد شده معنی پیدا می‌کند. در جوامع سنتی دوره زندگی علاوه بر معنای صریح خود دلالت‌های تکوینی دیگری نیز دارد که به خصوص مفهوم «از نو شروع کردن» از آن استنباط می‌شود. زیرا هر نسل به میزان قابل ملاحظه‌ای شیوه‌های زندگی پیشینیان خود را از نو کشف می‌کند و از نو مورد عمل قرار می‌دهد. در عصر جدید از نو شروع کردن مفهوم خود را تا حد زیادی از دست می‌دهد. زیرا تکرار روش‌های گذشته تنها در صورتی تحقق می‌یابد که آن روش‌ها به طور بازتابی قابل توجه باشند(گیدنز، 1379: 207). گیدنز منشأ دگرگونی فرهنگی را تضاد بین سنت و مدرنیته و به تبع تقابل بین اختیار و خطرپذیری می‌بیند(فاضلی، 1382: 65). با توجه به نظریات مطرح شده، فرضیات مختلفی استخراج گردید که این فرضیات را از حیث نظری پشتیبانی می‌کنند.

فرضیات

1. بین وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده و شکاف نسلی دانشجویان با والدین رابطه معناداری وجود دارد.
2. به نظر می‌رسد با تغییر روش‌های گذران اوقات فراغت دانشجویان شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود.
3. به نظر می‌رسد هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی بین دانشجویان بیشتر باشد شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین افزایش می‌یابد.
4. به نظر می‌رسد هرچه والدین کمتر گروه مرجع دانشجویان باشند، شکاف نسلی افزایش می‌یابد.
5. به نظر می‌رسد با تغییر ساختار خانواده شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود.
6. بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین رابطه معناداری وجود دارد.

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

روش تحقیق

روش تحقیق، پیمایشی است. در سطح تحلیل خرد برای بررسی شکاف بین نسل ها بین والدین و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، دانشجویان دختر و پسر به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد. براساس آمارهای به دست آمده حدود 7200 نفر دانشجو در این واحد در حال تحصیل هستند. تعداد 300 نفر به عنوان حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای و تصادفی سیستماتیک انتخاب شد.

در متغیر وضعیت اقتصادی اجتماعی از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه و آزمون دانکن استفاده شده است. سطح سنجش کلیه متغیرها (به غیر از پایگاه اقتصادی و اجتماعی) فاصله ای است. لذا برای بررسی ارتباط بین این متغیرها با متغیر وابسته از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر بهره گرفته شد. داده‌ها پس از جمع آوری، توسط نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. اعتبار از نوع صوری بوده و پایای ابزار اندازه گیری از طریق آزمون آلفا به دست آمد. مقدار آلفای کرونباخ متغیرها بین 0/56 تا 0/74 می باشد و نشانگر آن است که همبستگی و همسازی درونی بین گویه های مربوط به متغیرها مناسب و قابل قبول بوده و از پایایی و قابلیت اعتماد برخوردار است. مقدار آلفای کرونباخ متغیر وابسته شکاف نسلی برابر با 0/70 می باشد که در حد نسبتاً متوسط رو به بالایی است.

جدول شماره 1: تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

متغیرها	تعریف نظری	تعریف عملیاتی (شاخص ها و معرف ها)
وضعیت اقتصادی اجتماعی	جایگاه و موقعیت فرد در مقایسه با دیگران از نظر وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی	میزان تحصیلات پدر و مادر، نوع شغل پدر
تغییر ساختار خانواده	خانواده یک گروه نهادی شده زیستی اجتماعی متشکل از چند فرد است.	برخورداری خانواده از ویژگی‌هایی مانند سنی بودن، مدرن بودن، منطقی و واقع‌گرایانه، فعال و پرنه‌حرکت، متصب، محافظه‌کارانه و محتاطانه، توزیع زیاد از فرزندان، به دنبال زرق و برق بودن و اهل تفریح بودن.
گذران اوقات فراغت	فراغت به معنی آسودگی و آسایش و آسودگی از کار و شغل است. فرد در این اوقات می‌خواهد که به اشتغالی بپردازد که با کمال میل به آنها علاقه نشان می‌دهد.	فعالیت‌های خاصی نظیر تماشای تلویزیون، شرکت در فعالیت‌های ورزشی، صرف غذا در بیرون از منزل، دید و بازدید، استراحت، بازی‌های کامپیوتری و غیره
استفاده از وسایل ارتباط جمعی	به وسایلی اطلاق می‌شود که مردم یک جامعه از آن برای اعلام پیامها و افکار و انتقال مفاهیم به یکدیگر استفاده می‌کنند.	میزان استفاده از وسایلی مانند مطبوعات، رادیو، تلویزیون و خبرگزاری‌ها، پیدایش روزنامه، رادیو، تلویزیون، سینما، اینترنت و ماهواره و غیره.
گروه مرجع	گروهی که فرد تلاش می‌کند آن را راهنمای خود قرار دهد علی‌رغم عضویت یا عضویت نداشتن در آن گروه.	افرادی مانند والدین، ورزشکاران، هنرمندان، سیاستمداران، معلمین و غیره.
شکاف نسلی	اختلاف در نگرش یا رفتار جوانان و افراد سالمندتر که موجب فهم متقابل نداشتن آنان از یکدیگر شده و اختلاف گسترده در خصلت‌ها و نگرش‌های میان نسل‌ها.	اختلاف والدین و دانشجویان درباره ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی.
اعتماد اجتماعی	میزان اعتماد و اطمینان به اعضای خانواده، دوستان، آشنایان و سازمان‌های مختلف جامعه	اعتماد به افراد، گروه‌ها و سازمان‌های مختلف

یافته‌ها

حدود 54 درصد دانشجویان دختر و 46 درصد بقیه دانشجویان پسر هستند. سنین آنها بین 18 تا 39 سال بوده و اکثریت آنها (54 درصد) در گروه سنی 20-24 سالگی قرار داشته‌اند. میانگین سن پاسخگویان برابر با 22/8 سال می‌باشد. اکثریت آنها (80 درصد) مجرد می‌باشند. اکثریت آنها پدران شان (28/3 درصد) تحصیلات دیپلم دارند. همچنین حدود 28 درصد دارای تحصیلات ابتدایی می‌باشند. اکثریت آنها مادران شان (27/7 درصد) تحصیلات ابتدایی دارند. حدود 26 درصد دارای تحصیلات دیپلم، تقریباً 21 درصد از تحصیلات راهنمایی برخوردار بوده‌اند.

ساختار خانواده و یا رفتار والدین در جامعه مورد مطالعه بیشتر حالت منطقی و واقع‌گرایانه، فعال و پرتحرک، متعصب، محافظه‌کارانه و محتاطانه دارد. توقع زیاد از فرزندان، به دنبال زرق و برق بودن و اهل تفریح بودن از ویژگی‌هایی است که والدین کمتر به آنها گرایش داشته‌اند. از مهمترین راه‌هایی که دانشجویان برای گذران اوقات فراغت خود استفاده می‌کنند می‌توان به مشاهده تلویزیون، رفت و آمد با دوستان آشنایان، گوش دادن به برنامه‌های رادیو و موسیقی، تماشای ماهواره، استراحت در منزل و استفاده از اینترنت و ایمیل و چت کردن اشاره نمود. دانشجویان کمتر وقت آزاد خود را به سینما و یا استخر رفتن، حضور در پارک‌ها، گشت و گذار در خیابان‌ها، پاساژها، بازی‌های کامپیوتری، ورزش کردن و شرکت در جلسه‌ها یا هیئات‌های مذهبی اختصاص می‌دهند. میزان اعتماد اجتماعی در حد متوسط رو به بالا است.

شکاف نسلی با استفاده از تغییر ارزش‌ها در بین دانشجویان و والدین مورد ارزیابی قرار گرفته که در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مطالعه شده است. بررسی وضعیت شکاف در ارزش‌های اجتماعی بین جوانان و والدین نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های مربوط به ارزش‌های اجتماعی میانگین پاسخ‌های والدین و دانشجویان متفاوت است. در ارزش‌های اجتماعی تفاوت میانگین معناداری بین والدین و دانشجویان وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد به طور معناداری والدین و دانشجویان در ارزش‌های فرهنگی متفاوتند به گونه‌ای مثلاً در خصوص گزینه «معمولاً تماشای ماهواره را بر تماشای تلویزیون ترجیح می‌دهم» دانشجویان موافقت بالاتری را ابراز داشته‌اند و پدران و مادران (والدین) نظر مساعدی در این زمینه نداشته‌اند.

در مجموع نمره شکاف ارزش‌های سیاسی در بین دانشجویان برابر با 2/76 و در بین والدین برابر با 2/93 بوده که نشانگر مخالفت بیشتر والدین در مقایسه با دانشجویان است. در همه گویه‌های ارزش‌های

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

اقتصادی مخالفت والدین بیشتر از دانشجویان است چرا که نمره میانگین آنها بالاتر است. نمره شکاف ارزشهای اقتصادی در بین دانشجویان برابر با 2/61 و در بین والدین برابر با 2/90 بوده که نشانگر مخالفت بیشتر والدین در مقایسه با دانشجویان است. بررسی وضعیت شکاف ارزش ها به صورت کلی نشان می‌دهد میانگین ارزش های دانشجویان تفاوت قابل ملاحظه ای با پدران و مادران(والدین) داشته است.

جدول 2: شکاف نسلی بین دانشجویان و والدین(حداقل و حداکثر نمره یک و پنج است).

شکاف نسلی	دانشجویان	والدین
شکاف ارزشهای اجنماعی	2/65	3/34
شکاف ارزشهای فرهنگی	2/68	3/01
شکاف ارزشهای سیاسی	2/76	2/93
شکاف ارزشهای اقتصادی	2/61	2/90

فرضیه اول: بین میزان وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده و شکاف نسلی دانشجویان با والدین تفاوت معناداری وجود دارد.

برای تشخیص وضعیت اقتصادی اجتماعی از چند متغیر مانند تحصیلات پدر، شغل پدر و میزان تحصیلات مادر استفاده شده است. بنابراین افراد به سه پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین، متوسط و بالا تقسیم شدند. با توجه به نوع فرضیه که تفاوتی است لذا با استفاده از آزمون آنالیز واریانس تفاوت بین میزان شکاف نسلی بر حسب انواع پایگاهها بررسی شد.

جدول شماره 3: نتایج آزمون آنالیز واریانس بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و شکاف نسلی

سطح معناداری	آزمون F	میانگین شکاف نسلی	پایگاه اقتصادی اجنماعی
0/001	7/465	50/02	پایین
		45/68	متوسط
		47/31	بالا

آزمون آنالیز واریانس نشان می‌دهد که بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و شکاف نسلی تفاوت معناداری وجود دارد. چرا که مقدار آزمون F برابر با 7/465 و سطح معناداری آن 0/001 است. همچنین آزمون دانکن نیز نشان از تفاوت میانگین شکاف نسلی بین گروه های مختلف دارد. به طوری که افراد با پایگاه پایین در یک طبقه و افراد با پایگاه اقتصادی و اجتماعی متوسط و بالا در طبقه دیگری قرار می‌گیرند و این طبقه بندی از نظر آماری معنادار است. ضریب همبستگی اسپیرمن بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و

شکاف نسلی برابر با $0/184$ - و سطح معناداری آن $0/002$ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد و فرض H_1 مورد تأیید بوده است و فرض H_0 رد می‌شود. همبستگی بین متغیرها منفی بوده است بدین صورت که هر چه پایگاه اقتصادی اجتماعی بیشتر باشد، شکاف نسلی (در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) بین والدین و دانشجویان کاهش می‌یابد و هر چه پایگاه اقتصادی اجتماعی کمتر باشد، شکاف نسلی (در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) بین والدین و دانشجویان افزایش می‌یابد.

فرضیه دوم: با تغییر روش های گذران اوقات فراغت دانشجویان، شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود.

برای سنجش میزان همبستگی بین روشهای گذران اوقات فراغت دانشجویان و شکاف نسلی دانشجویان با والدین با توجه به سطح سنجش فاصله ای آنها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون بین روش های گذران اوقات فراغت دانشجویان و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با $0/218$ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از 5% است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد و فرض H_1 مورد تأیید است. به عبارت دیگر هر چه میزان اوقات فراغت دانشجویان بالاتر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود و هر چه میزان اوقات فراغت دانشجویان پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر وجود دارد.

جدول شماره 4: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل و شکاف نسلی دانشجویان با والدین

متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	نتیجه همبستگی
میزان اوقات فراغت	0/218	0/000	وجود همبستگی معنادار مثبت
استفاده از وسایل ارتباط جمعی	0/460	0/000	وجود همبستگی معنادار مثبت
گروه مرجع	-0/053	0/363	وجود نداشتن همبستگی معنادار
ساختار خانواده	0/204	0/000	وجود همبستگی معنادار مثبت
میزان اعتماد اجتماعی	0/162	0/005	وجود همبستگی معنادار مثبت

فرضیه سوم: هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی بین دانشجویان بیشتر باشد، شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین افزایش می‌یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با $0/460$ و سطح معناداری آن صفر است. هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

بالا تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می شود و برعکس هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر با احتمال بیش از 99 درصد معنادار مشاهده می شود.

فرضیه چهارم: هر چه والدین کمتر گروه مرجع دانشجویان باشند، شکاف نسلی

افزایش می یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین گروه مرجع دانشجویان و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با $-0/053$ و سطح معناداری آن $0/363$ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی بیشتر از پنج درصد است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود ندارد و فرض H_1 رد شده و فرض H_0 مورد تأیید است.

فرضیه پنجم: با تغییر ساختار خانواده، شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین بیشتر

می شود.

ضریب همبستگی پیرسون بین ساختار خانواده و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با $0/204$ و سطح معناداری آن صفر است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از 5٪ است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد و فرض H_0 رد شده و فرض H_1 مورد تأیید است. یعنی هر چه میزان تغییر ساختار خانواده بیشتر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می شود و برعکس هر چه میزان تغییر ساختار خانواده پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کاهش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر مشاهده می شود که با احتمال بیش از 99 درصد معنادار می باشد.

فرضیه ششم: بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین رابطه

معناداری وجود دارد.

برای سنجش میزان همبستگی بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین با توجه به سطح سنجش فاصله ای آنها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با $0/162$ و سطح

معناداری آن 0/005 است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از 5٪ است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد و فرض H_0 رد شده و فرض H_1 مورد تأیید است. هر چه میزان اعتماد اجتماعی بیشتر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کمتر می شود و برعکس هر چه میزان اعتماد اجتماعی پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین افزایش خواهد یافت. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر با احتمال بیش از 95 درصد معنادار وجود دارد. تحلیل رگرسیونی از بهترین روش های تحلیلی است که تأثیرهای مشترک و مجزای متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته ارزیابی می کند. از روش رگرسیونی چندمتغیره به شیوه همزمان یا توأم استفاده شد. مقدار ضریب همبستگی چندگانه برابر با 0/541 بوده که نشان دهنده رابطه در حد متوسط رو به بالا بین متغیرهای مستقل و میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین است. مقدار ضریب تعیین برابر با 0/293 بوده و بیانگر آن است که 29/3 درصد از تغییرات میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین به این متغیرها مربوط است. نتایج آزمون دوربین واتسون نشانگر استقلال داده ها از یکدیگر بوده و مقدار آن 2/09 است.

جدول شماره 5: خلاصه نتایج رگرسیون چندمتغیره میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	انحراف معیار	آزمون دوربین واتسون
0/541	0/293	7/65	2/09
Sig = .000		F = 19/53	

تجزیه واریانس نیز معنادار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان داده که سطح معناداری آن را تأیید می کند. مقادیر جدول ضرایب رگرسیونی نشان می دهد که متغیر میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی در سطح بیش از 99 درصد معنادار هستند. متغیرهای تغییر ساختار خانواده، میزان اعتماد اجتماعی، پایگاه اقتصادی اجتماعی و گروه مرجع در سطح بیش از 95 درصد معنادار هستند. میزان خطای سایر متغیرها (گذران اوقات فراغت) بیشتر از پنج درصد بوده است. با توجه به مقادیر ضریب رگرسیونی استاندارد شده، نقش متغیرهای میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی (0/464)، تغییر ساختار خانواده (0/186) و اعتماد اجتماعی (0/148) بیشتر از نقش سایر متغیرها است. بنابراین متغیرهای استفاده از وسایل ارتباط جمعی، تغییر ساختار خانواده، اعتماد اجتماعی، پایگاه اقتصادی اجتماعی و گروه مرجع به ترتیب سهم بیشتری در پیش بینی متغیر وابسته دارند.

جدول شماره 6: ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل با میزان شکاف نسلی

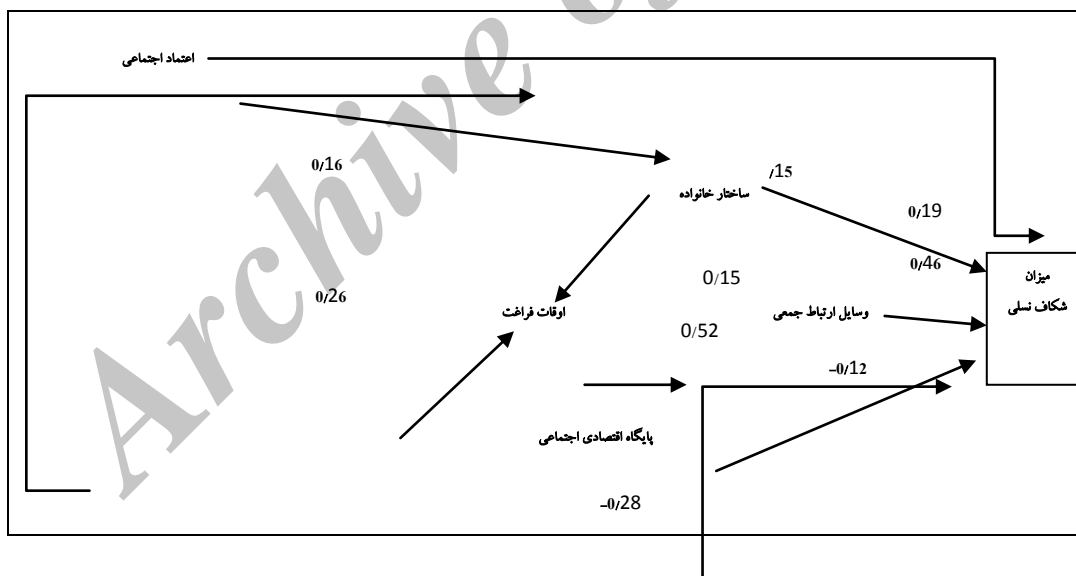
متغیرها	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	ت	آزمون t	سطح معناداری
---------	--------------	----------------	---	---------	--------------

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

0/000	4/975	4/630	23/034	مقدار ثابت	
0/033	-2/143	-0/112	0/095	-0/204	گروه مرجع
0/000	7/762	0/464	0/065	0/503	استفاده از وسایل ارتباط جمعی
0/001	3/451	0/186	0/064	0/220	تغییر ساختار خانواده
0/284	-1/074	-0/066	0/064	-0/069	گذران اوقات فراغت
0/004	2/902	0/148	0/045	0/132	میزان اعتماد اجتماعی
0/024	-2/276	-0/119	0/649	-1/476	پایگاه اقتصادی اجتماعی

میزان تأثیر مستقیم کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته میزان شکاف نسلی برابر با 0/79، تأثیر غیرمستقیم برابر با 0/3 و مجموع تأثیرات مستقیم و تأثیر غیرمستقیم برابر با 1/09 است. با توجه به نتایج تحلیل مسیر، متغیرهای استفاده از وسایل ارتباط جمعی با مجموع تأثیر 0/46 و گذران اوقات فراغت با تأثیر 0/24 بیشترین نقش را در تغییرات متغیر وابسته میزان شکاف نسلی دارند.

مدل تحلیل مسیر شکاف نسلی

بحث و نتیجه گیری

امروزه آنچه تحت عنوان شکاف نسل ها از ناحیه آن احساس خطر می شود گسست ها و تعارضات ارزشی بین پدران و مادران (نسل اول) و فرزندان (نسل دوم) است که اذهان اندیشمندان، برنامه‌ریزان و حتی توده مردم را نگران کرده است. در سال های اخیر به تدریج چالش های بین پدران و مادران با فرزندان ایجاد و گسترش یافته است و این مسأله در پژوهش های انجام شده مرتبط کاملاً نمایان است. فاصله نسل ها و جدایی آرمان ها و ادراک های والدین و جوانان مفهوم و مقوله ای طبیعی است که همیشه در مسیر تحولات اجتماعی و فرهنگی جوامع با ایجاد انرژی و اختلاف پتانسیل، تغییرات مثبتی به بار می آورد اما هنگامی که فاصله و جدایی بین اعضای خانواده عمیق شود، به تعارض بین نسل ها منجر و تفاهم و یکپارچگی خانواده‌ها را در مجموع دچار مشکل می‌سازد و باعث رکود اجتماعی فرهنگی و به تبع آن افزایش نابسامانی‌های اجتماعی می‌شود. در این مقاله با توجه به مبانی نظری و چارچوب نظری ارائه شده و با اتکا به برخی تحقیقات تجربی پیشین فرضیات مورد بررسی و آزمون قرار گرفت و نتایج زیر به دست آمد.

بین میزان وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده و شکاف نسلی دانشجویان با والدین رابطه معناداری وجود دارد. همبستگی بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و شکاف نسلی منفی بوده بدین صورت که هر چه پایگاه اقتصادی اجتماعی بالاتر باشد، شکاف نسلی (در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) بین والدین و دانشجویان کاهش می یابد و برعکس هر چه پایگاه اقتصادی و اجتماعی پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی بیشتر است. نتیجه به دست آمده در این پژوهش با نتایج پژوهش های صفایی نژاد (1382)، پهلوان (1386)، عابدینی (1385) و احمدی (1388) هم‌هنگ است.

با تغییر روشهای گذران اوقات فراغت دانشجویان، شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود. هر چه میزان فراغت دانشجویان بالاتر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود و هر چه میزان فراغت دانشجویان پایین تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کاهش خواهد یافت. از نظر آنتونی گیدنز اختلاف بین نسل‌ها در واقع نوعی به حساب آوردن زمان در جامعه مدرن است. هر نسلی در واقع نوعی به حساب آوردن تیره‌ای از آدمیان است که زندگی فردی را در مقطعی از زندگی‌های گروهی جای می‌دهد. نتایج به دست آمده با تئوری گیدنز و اینگلههارت و همچنین تحقیق ابولی زاده (1388) و رازقی (1388) هم‌هنگ می باشد.

هرچه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی بین دانشجویان بیشتر باشد، شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین افزایش می‌یابد. هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی بالاتر باشد، میزان

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

شکاف نسلی دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود و هر چه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی پایین‌تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کاهش خواهد یافت. تحقیقات نشان داده است که شماری از خانواده‌ها 5 تا 7 ساعت در روز را به تماشای تلویزیون می‌پردازند. بچه‌ها قبل از رفتن به مدرسه، عادت به تماشای تلویزیون دارند و همان‌طور که بزرگ می‌شوند به اندازه زمان مدرسه رفتن وقت خود را به تماشا و تأثیرپذیری از برنامه‌های نمایشی، تفریحی، سرگرمی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، خبری و آموزشی مبتنی بر متغیرهای، جنسی، سنی، مذهبی، قومی و فرهنگی اختصاص می‌دهند. تلویزیون رسانه جمعی است که در شکل دادن به گرایش‌ها و جهت‌گیری‌های ذهنی جوانان بیشترین نقش را دارد. هر چند میزان تأثیرپذیری آنها متفاوت است اما نوع پیام‌ها و کیفیت تأثیرگذاری آن بسته به تجارب فردی، اجتماع و حالات پایدار و درازمدت آن بر مخاطبان فرق می‌کند. نتایج با نتایج تحقیقات پیشین از جمله پهلوان (1386)، اینگلههارت (1373)، حقیقتیان و غفاری (1388) و قاضی‌نژاد (1382) نیز هماهنگ و همسو است.

با تغییر ساختار خانواده شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین بیشتر می‌شود. ضریب همبستگی پیرسون بین ساختار خانواده و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با 0/211 است. فلاکس بر این باور است که تغییر در ساختار خانواده و تبدیل آن از خانواده‌ی گسترده به خانواده هسته‌ای و توصیه‌های مختلف تربیتی که از سوی نهادهای مختلف آموزشی و تربیتی به والدین می‌شود آنان را با دشواری‌های بسیاری مواجه می‌سازد. توصیه‌های تربیتی به والدین در رابطه با فرزندان با شیوه‌هایی که والدین خود از طریق آنها پرورش یافته‌اند در تضاد است. لذا نتیجه به دست آمده با نتایج پژوهش‌های پهلوان (1386)، معیدفر (1383)، موحد، مقدس و عباسی‌شوازی (1386)، حقیقتیان و غفاری (1388) و اینگلههارت (1373) هماهنگ است.

بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی دانشجویان با والدین برابر با 0/162 و سطح معناداری آن 0/005 است. هر چه میزان اعتماد اجتماعی بیشتر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین کمتر می‌شود و هر چه میزان اعتماد اجتماعی پایین‌تر باشد، میزان شکاف نسلی دانشجویان با والدین افزایش خواهد یافت.

منابع و مأخذ

- 1- آزاد ارمکی، ت (1382). تجربه جهانی و گسست فرهنگی اجتماعی در ایران در نگاهی به پدیده گسست نسل ها: رویکرد فلسفی جامعه‌شناختی، روانشناسی، سیاسی تاریخی و ادبی، به اهتمام علی‌اکبر علیخانی، پژوهشکده علوم اجتماعی و جهاد دانشگاهی.
- 2- آزاد ارمکی، ت و غفاری غ (1383) جامعه‌شناسی نسلی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی، 1383.
- 3- آقاجری، ه (1382) مجموعه مقالات گسست نسل ها، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 4- اجتهادنژاد کاشانی، س (1384). شکاف بین نسلی در میان دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- 5- استونز، ر (1379)، «متفکران بزرگ جامعه‌شناسی»، ترجمه، مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز.
- 6- اینگلهارت، ر (1373). تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی. ترجمه مریم وتر. تهران: انتشارات کویر.
- 7- تاجیک، م (1381) جامعه ایرانی و شکاف میان نسل ها. نشریه راهبرد، شماره 46، زمستان 1380.
- 8- توسلی، غ (1369)، «نظریه‌های جامعه‌شناسی»، تهران: انتشارات سمت.
- 9- توکلی، م (1382). زمینه اجتماعی گسست نسل ها در ایران. مجموعه مقالات گسست نسل ها، به اهتمام علی‌اکبر علیخانی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 10- توکل، م، قاضی‌نژاد، م (1385) شکاف نسلی در رویکردهای کلان جامعه‌شناختی: بررسی و نقد ره یافت های نسل تاریخی و تضاد با تأکید بر نظرات مانهایم و بوردیو. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 27 صص 97-124.
- 11- جانعلیزاده چوب‌بستی، ح، سلیمانی بشلی، م (1389). شکاف نسلی: توهم یا واقعیت؟ فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، بهار 1389، صص 64-99.

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

- 12- جلالی، م (1382) «روانشناسی سیاسی انقطاع نسل‌ها؛ نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها»، به اهتمام علی‌اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 13- حقیقتیان، م، غفاری، ع (1388). بررسی علل شکاف نسل‌ها در بین دانش‌آموزان متوسطه شهر لامرد. فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال چهارم، شماره هشتم، بهار 1389، صص 173-190.
- 14- حسن‌پور، محسن و ارجمند سیاهپوش، ا (1392) شکاف نسلی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، زمستان 1392.
- 15- خالقی‌فر، م (1381) بررسی ارزش‌های مادی و فرامادی دانشجویان دانشگاه‌های تهران، عوامل مؤثر بر آن و رابطه آن با برخی از نشانگان فرهنگی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، 1381.
- 16- داریاپور، ز (1386). ساختار ارزشی و مناسبات نسلی، جوانان و مناسبات نسلی. شماره اول، صص 1-23.
- 17- رازقی، ن (1388) تأملی در تفاوت نسلی و هویت بومی مازندرانی،
- 18- ربانی، ر و صفایی نژاد، ف (1382). فاصله نسلی یا تأکید بر وضعیت دینداری ارزش‌های اجتماعی مطالعه موردی شهر دهدشت. مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان.
- 19- رفیع‌پور، ف (1378). آناتومی جامعه. چاپ اول، تهران: سهامی انتشار.
- 20- ساروخانی، ب، صداقتی فرد، م (1388). شکاف نسلی در خانواده ایرانی. دیدگاه‌ها و بینش‌ها. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره چهارم، زمستان 1388، صص 31-7.
- 21- سریع‌القلم، م (1382) مجموعه مقالات گسست نسل‌ها. به اهتمام علی‌اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 22- ستار، آ (1388)، «بررسی گسست و پیوند نسلی از دیدگاه اجتماعی؛ کندوکاو در مسائل جوانان و مناسبات نسلی»، به اهتمام گروه پژوهشی مطالعات جوانان و مناسبات نسلی تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.

- 23- شرفی، م (1382) مولفه‌ها و عوامل گسست نسلها، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- 24- شکرپیگی، ع (1389). فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی دانشگاه آشتیان، شماره چهارم، زمستان 1389، صص 56-75.
- 25- عباسی شوازی، م و ترابی، ف (1385). تفاوت بین نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران. فصلنامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، دوره هفتم، شماره 4، صص 119-146.
- 26- عبدالهیان، ح (1382). تغییرات فرهنگی و شکاف نسل‌ها در ایران در نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها: رویکرد فلسفی جامعه‌شناختی، روانشناسی، سیاسی تاریخی و ادبی. به اهتمام علی اکبر علیخانی، پژوهشکده علوم اجتماعی تهران و جهاد دانشگاهی.
- 27- غلامرضا کاشی، م (1383) بازتاب دو تجربه گرم در نسل‌ها، از کتاب جوانان و مناسبات نسلی در ایران، به اهتمام محمدعلی محمدی، تهران: انتشارات پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 28- کوزر، ل (1373) زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- 29- فاضلی، م (1382)، «سبک زندگی»، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- 30- گیدنز، آ (1379)، «تجدد و تشخص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید»، ترجمه، ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- 31- مانهایم، ک (1380)، «ایدئولوژی و اتوپیا»، ترجمه، فریبرز مجیدی، تهران: سمت.
- 32- مددپور، م (1382). صورتهای نوعی گسست نسلی و فرهنگی. مجموعه مقالات گسست نسل‌ها، به اهتمام علی اکبر علیخانی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- 33- معیدفر، س (1383) شکاف نسلی یا گسست فرهنگی. فصلنامه علوم اجتماعی. شماره 24، زمستان 1380.
- 34- منصورنژاد، م (1382) مجموعه مقالات گسست نسل‌ها، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

بررسی پدیده شکاف نسلی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین والدین و دانشجویان
(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل)

- 35- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی(1382) دفتر طرح های ملی، ارزش ها و نگرش های ایرانیان، موج دوم.
- 36- یعقوبی، ا (1386)، «مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تغییر نگرش دو نسل (مادران - دختران) نسبت به ارزش های اجتماعی (مطالعه ای در شهر میاندوآب)»، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- 37- یوسفی، ن (1383) شکاف بین نسل ها(بررسی نظری و تجربی)، تهران: انتشارات پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1383.

38- Duncan, Steve. (2005).Is There A Generation Gap?.taken from <http://www.montana.edu/wwpb/home/gap.html>, cited in February, 22nd 2007.

39- schonpflug, ute. (2000) intergenerational transmission of values. Journal of cross cultural psychology, vol. 32, N 2.

40- Sunpark, K & et al.:(2006). Diversity and Structure of Intergenerational Relationships : Elderly parents - adult Child Relations in korea , Springer Scienc and Business Media , Inc.

41- Ruffman, L. & et al(2004).Moral Conflicts Between Parents and Adolescents, www.edu.ir.

42-Rest, R.(2001) Cognitive Approach to Child Development, Boston: Wadsworth.

43-Ladder, L(2002) Child psychology, London , Tessicakingsley Publisher Marring. p. Qualitative Content Analysis, A Available, From :<http://Qualitive-Research.Net/fqs-E/2ooinhalt-E.htm>. [about15p] Accessed on: 10 June 2006.

44-b Renk K. & et al 2007: Gender and Age Differences in the Topics of Parent Adolescent Conflict, The Family Journal, Counseling and Therapy for Couples and Families, Vol 13 No 2, April 2005 139-149.